

NOTISER

Björn Magnusson Staaf: *Staden vid kusten. Arkeologiska berättelser i Citytunnelns spår*. Citytunneln, Malmö stad och Sydsvensk Arkeologi AB, Malmö 2010. 140 s., ill. ISBN 978-91-85341-36-8.

”Har du sett Malmö har du sett världen” brukar det skämtsamt sägas i Skåne när man ska beskriva staden Malmö och dess invånares syn på saker och ting.

Och visst är Malmö fantastiskt och märkvärdigt och visst rymmer stadens öden starka kopplingar till den omgivande världen såväl i forntid som i nutid. Dess historia är lång och vindlande och myllrar av människor och öden, beskrivningar och vittnesbörd om krig och fred, motgångar och framsteg.

Under senare tid har stora infrastrukturprojekt som Öresundsbron och Citytunnelbygget föranlett omfattande arkeologiska utgrävningar som bidragit till att historieskrivningen i hela regionen i stora stycken tvingats revideras. Dessa arkeologiska forskningsprojekt har rönt uppmärksamhet och intresse långt utanför Skånes gränser både bland allmänhet och experter och den nya kunskap som utgrävningarna har framlockat är både omfattande och omtumlande.

De arkeologiska undersökningarna i samband med byggandet av citytunneln i Malmö genomfördes under åren 2001–2003 i Malmö museers regi och av dess personal vid Malmö Kulturmiljö. Resultatet av arbetet har tidigare och fortlöpande redovisats i publicerade rapporter och syntestidskrifter.

Björn Magnusson Staaf var en av arkeologerna som arbetade med dessa utgrävningar. Han har tidigare i ett antal böcker beskrivit Malmö arkeologiskt men även bebyggelsehistoriskt. Hans forskning kännetecknas av ett intresse för teman med kopplingar till både förhistoria och nutid. Så är fallet även här.

I denna bok presenterar Magnusson Staaf några av de viktigaste resultaten från utgrävningarna som företogs i samband med Citytunnelns skapande och han gör det inom ramen för en bred och övergripande historia om staden Malmö med dess omland.

Framställningen är populärvetenskaplig och vänder sig till en bred publik med ett tilltal som är fantasiegående, ja stundtals rent poetiskt. Boken indelas i tre avdelningar betitlade intervaller, berättelser och på väg. Det är just berättelserna som är anslaget och som är hela framställningens ton där författaren knyter samman olika berättelser till en sällsam och intrikat väv med inslag som löper från istidens nomader till dagens Öresundsbropendlare, där vågskvalpet vid Malmös strandängar ger aningar och tankar om förbindelser och kontakter med den antika världens Medelhav.

Det blir till en fantasifull och spännande blandning av stort och smått där handfasta beskrivningar av arkeologiska föremål och historiska miljöer varvas med utblickar och teoretiska resonemang.

Boken kan sägas vara en bildningsresa både över och under jord – en odysse där avreseort och destination dock är densamma. När du sett den har du sett världen.

Göran Hedlund, Lund

Vi skröt över att ha vatten inne! ... och 25 andra berättelser om folkets hem. Johanna Övling (red.). Premiss förlag, Stockholm 2012. 150 s., ill. ISBN 978-91-86743-11-6.

Arbetets museum i Norrköping startade hösten 2009 en minnesinsamling på temat *Hushållsarbete och vardagsliv på 1950- och 1960-talen*. Museet ville nå en djupare kunskap om hur människor med olika bakgrund hanterade vardagens hushållsarbete. Tvåhundra berättelser samlades in till museets arkiv via skrivupprop, skriv- och berättarcirklar samt intervjuer. Början på projektet var en utställning med titeln *Industriland – när Sverige blev modernt*. Minnesinsamlingen inspirerades av utställningsbesökarnas samtal.

Utgivarna utgår från vår tids intresse för folkhemsårens hemideal som framträder i olika forum. De anser att 2010-talets beskrivning av epoken har vissa likheter med den idealbild som förmedlades i dåtida veckopress och reklambroschyrer. Folkhemmets husmor presente-

ras välklädd och omgiven av tidsbesparande elektriska apparater.

Berättelserna som är publicerade i boken återger många exempel på barnets minnesbilder om detaljer som avslöjar tidsandan och könsrollerna inom familjen. Händerna hos en pappa som arbetade på fabrik var så smutsiga att de inte gick att få rena med en nagelborste. En flickas mamman som hade arbetat i sybehörsaffär brukade ta ned en kartong från garderoben med sybehör och visa dottern. Där fanns knappor som fortfarande var fästa på pappskivor samt vackra band i siden och bomull.

Lördagen var veckans höjdpunkt och då fick barnen godis. Uppfostran var strängare. Efter middagen fick man inte gå ut för att fortsätta leken med kompisarna utan skulle vistas inomhus tills det var läggdags.

Flera berättelser uppehåller sig vid att de ekonomiska villkoren var magra och krävde sparsamhet. En person berättar att plastpåsarna som introducerades på 1960-talet återanvändes efter att ha tvättats och hängts upp på tork ovanför diskbänken. Trots de ekonomiska begränsningarna fanns ett borgerligt ideal om hur hemmet skulle inredas och skötas. En flicka mindes med förvåning sin lekkamrats familj som inte hade någon duk utan satte tallrikarna direkt på köksbordet.

Läsaren blir uppmärksam på att många bostäders tekniska utrustning och sanitetsförhållandena hade mycket låg standard under denna tidsepok som inte är särskilt avlägsen. Flera berättelser handlar om det tunga och tidsödande tvättarbetet som deras mödrar utförde och som kom att underlättas av tvättmaskinen som dock långt ifrån var så praktisk och enkel att sköta som dagens maskiner.

Kylskåpet blev allmän egendom under 1950- och 1960-talet men de första var små vilket krävde att man gick till affären dagligen. Centralvärmen var en sensation och man slapp vedeldade kaminer och kyliga morgnar. Värme och vatten var i många bostäder ålderdomligt ordnat långt fram på 1960-talet.

I boken redovisas många av föräldrarnas och berättarnas yrkeskarriärer. För båda generationerna fanns det en stark förhoppning om ett arbete med högre lön som kunde bekosta ett materiellt sett ett bättre liv. Den förhoppningen kunde ibland förverkligas med vuxenstudier senare i livet. En modern lägenhet, egen villa och en egen bil var ett bevis på att man lyckats i yrkeskarriären.

Tidsepoken uppfattades som början på kvinnornas frigörelse. Några kvinnor berättar att de inte var särskilt intresserade av matlagning och att de hellre ville förvärvsarbeta än att vara hemmafruar. Deras inställ-

ning var inte alltid i linje med föräldrarnas eller deras makes önskan.

Kanske har några som berättar om 1950-, och 1960-talen efter hand ändrat sin inställning till föräldrarnas åsikter och sitt eget ställningstagande. En kvinna skriver att hon tyckte att hennes mamma var världsfrånvärd för att hon hävdade att man skulle ta sikte på livets ljusa sidor och inte gräva ned sig i problem. Nu långt senare håller hon med om att man måste skaffa sig en fredad zon i livet där skönhet och roliga upplevelser tillåts.

Några invandrarkvinnor från Finland har fått göra sin röst hörd. I Sverige var Finland ett lågstatusland och de mobbades för sin finlandssvenska. De flyttade för att det materiellt sett fanns större möjligheter i Sverige. För många blev avfolkningen på den finska glesbygden en tragisk upplevelse.

Boken illustreras med bilder på några tidstypiska föremål med personliga kommentarer som till exempel, mjölkflaskor, radiogrammofon, tevekanna, brödrost, isskåp och tetrapacken.

Det är värdefullt att läsa människors livserfarenheter och för att nå en bredare publik är boken mycket lagom i sin omfattning. Berättelserna inspirerar till eftertanke om samhällsutvecklingen och om de rådande normerna förr och nu. För de som minns de båda årtionden finns många företeelser att känna igen eller att bli påmind om sådant som är bortglömt i det allmänna medvetandet. För att förstå 2010-talets beskrivning av epoken och likheterna med den idealbild som förmedlades på 1950- och 1960-talet krävs dock en djupare analys av personernas berättelser.

Göran Sjögård, Lund

Maria Berggren: *Kära Lindholmen – från slumkvarter till riksintresse*. Blanka förlag, Göteborg 2012. 162 s., ill. ISBN 978-91-637-1152-7.

En storslagen panoramautsikt brukar i vårt marknadsstyrda samhälle medföra högre bostadskostnad. Så har det inte alltid varit. Mitt i Göteborgs hamn ligger på Hisingssidan det idylliska Slottsberget, inte olikt ett bohusslänskt fiskeläge. Den vy som där från vardagsrummet bjöds de boende var anslående. Vid kajerna på Göta älvs andra sida låg till en början emigrationsfartygen, så småningom avlösta av Svenska Amerikalinjens passagerarbåtar. De bar namn som Gripholm, Drottningholm och Stockholm, främmande namn i en västkusthamn och